

ABECEDNICA

S PODOBAMI

za čitanje i čtétje.

Risal i pisal

Andrej France Žnidarčič,

vikar pa c. k. okrajni šolski nadzornik tominski na Banjšicah
sv. Duha pri Kanali.

V Celovei 1873.

Natisnola tiskarnica družbe sv. Mohora.

Založil pisatelj.

V tisročlétni spomin

sv. Cirilu i Metodu,

skladateljema pĕrve slovĕnske abecede i knjige, kterŏ je rimski papež Ivan VIII. po dolgi preskušnji pohvalil i za cirkvĕnŏ rabŏ odobril lĕta 880 rekši:

„Litteras slavinicas (seu slovĕnicas), quibus Deo laudes debite resonent, jure laudamus; et — jubemus.“

(*Regesta čtev. 267 str. 99—100.*)

Prédgovor.

Ta knjižica „Abecednica“ ima dva naména: 1. dodati slovénski abecedi nékaj novih, potrebnih pismen; 2. pokazati naj krajšo i naj boljšo učno pot, po kateri se čitati i čtíti nauči.

I. O novih pismenih.

Kaka so? i kakó se imajo izgovarjati naša nova pismena? to kaže moj

Abecedni kompas.

Čitajte	Slovénci	Hérv. Sérbi	Bolgari	Slovaki	Čehi	Rusi	Poljaki
Ě =	i, e, je } (slito) ej }	ie je i (Dalmati)	ê e (i) ja (ea) (je)	ie (slito) ě e	i ě	ě (pisò) e (rekò) i (Malorusi)	ja a
Ě =	è } (polglas) ò }	a (-ěc, -ěk) è (-ěr)	è } (polglas) ù } o (rédkopòt)	e (-ěc) o (-ěk, -ěl) è (-ěr-)	e (-ěc, -ěk) è (-ěr-)	o (-ěl, -ěr, -ěk) e (-ěr, -ěc)	a e o
Ě =	e (čisto) a (Goriški)	e (čisto)	e	a, ia e (ä)	a, ia, e (rédko) i (-ęc)	ja (pisò) e (rekò) a (pisò rekò)	ę (a)
Ų =	o (čisto) u (rédko) i (—nòti)	u om (druživ.)	ě ù (polglas) a (rédko)	u ou (druživn.)	ou (au) u (i) o (Hanaci)	u oju (druživn.)	ą (e)
Ć =	tj (slito) č (mehko)	ć („ce“ italj.)	št	ť (tj) e (v koncih)	ť (tj) c (v koncih)	č („tsch“ nem- ški) ć(šć) („u“ cir.)	ć
dj =	jj (slito)	dj dž	žd („ge“ italj.)	dz (slito)	z („ž“ gěrški)	ż („j“ franc.)	dź

Tě „abecedni kompas“ je urédjen ne samo za Slovénce, ampak tudi, kolikor mógoče, za vse druge Slavjane, a to iz treh uzrokov: 1. da se tudi njim porabna stvari ta „Abecednica“, 2. da se pokaže pot do vzajemnega pravopisa po načeli: Spisujte vsi po ednem pravopisi, a čitajte vsaki po svojem narečji! 3. da se v majhnem obrazi razvideti mógo vse znamenitejše različnosti i sličnosti slavjanskih narečij.

Kako i kde rabim ova pismena? to hoćem tu razjasniti.

Ě rabim, kderkoli se sliši v glaski „e“ utopljen glasěk „i“, n. pr. vĕra, mĕra, lĕto (ne „le-to“), mĕd (ne „med“), dĕtĕ, krĕs, blĕd, lĕp, slĕd, jĕm, jĕ (ne „je“), sĕdĕl (ne „sedel“), itd. Tako v dvojnĕkĕh žensk. n. pr. vĕ dvĕ nesetĕ, i. t. d.

Tudi stara Slovĕnšćina je imĕla pĕsmĕ za tak iz „e“ + „i“ slit glasěk. *) Poglĕdaj 1. stran podobĕ izpodaj!) To pĕsmĕ je rabila kakĕkrat v dvĕh slogĕh zapoređoma.

Nova Slovĕnšćina ne rabi v nijedni besĕdi po dva „ĕ“. V lokalĕh ima „i“ za „ĕ“.

Ě rabim, kder se sliši v glaski „e“ utopljen glasěk „o“. Zato se piše nad „e“ pol „o“ (◌).

Za tak iz „e“ + „o“ slit glasěk je imĕla stara Slovĕnšćina dvĕ pĕsmeni. (Poglĕdaj 1. stran podobĕ spodaj!) Po sprĕčevanji Šafařika (Pamĕtky hlah. p. 21) stĕ zaznamovali ovi dvĕ pĕsmeni glasĕk med „o“ i „e“, med „e“ a „i“. Podobni stĕ rĕs staroslovĕnskema pĕsmenoma „o“ pa „e“; i kaže se, da je kakor pĕrvo pĕsmĕ („jor“) tako tudi drugo („jer“) slito iz „e“ pa „o“, vzlasti v odlomcĕh naidenĕh v Pragi, kteri sĕ po sĕdbi uĕenĕh jĕzikoslovcev (primĕri Berćić, „Chrestomathia ling. veteranslov.“) naj starejši (do sĕdaj znani) glagolitiĕni spomĕnki. Tudi veleuĕeni dr. Raĕki vidi v ovĕh polglasnĕh pĕsmenĕh glasĕk „o“ izražen (poglĕdaj „Pismo slovĕnsko“ str. 127 i 144). — Namĕsto staroslovĕnskĕh polglasnĕh pĕsmen piše dĕnĕs veĕina Slavjanov ali „e“ ali „o“ (poglĕdaj „abecedni kompas“).

Vslĕd tĕh resnic sĕm složil polglasno pĕsmĕ iz „e“ i pol „o“ = ě. Nadejam se, da bĕde ta iznaidba dopadla, ker je ne samo primĕrna, ampak tudi potrebna.

Nova Slovĕnšćina ima veliko besĕd, veliko slogov, ki se brez polglasnĕga pĕsmena ne dajĕ pravilno zapisati, n. pr.: pĕs, sĕs, kĕs, vĕs, dĕnĕs, lĕn (ne: „lĕn“), sĕk (ne: „sĕk“, „sik“, „sok“, „sak“, „suk“), ogĕnj, tĕma (ne: „tĕma“), tĕnĕk, polĕn (ne: „polĕn“), uĕĕn (ne „uĕĕn“), vĕn, sĕn (ne: „sen“, „san“), sĕm (ne: „sĕm“, „som“, „sam“, „sim“, „sum“, hĕrbĕt, bĕt (ne: „bit“, „bĕt“, „bot“, „but“), tĕkma, tĕknoĕti (ne: „tĕknoĕti“), tĕktĕk, (ne „tektek“, „tĕktĕk“, „toktok“, „taktak“, „tuktuk“,) itd. K tĕm trĕba priĕtĕti šće une besĕde, ktere nĕmajĕ samoglaska zadza soglaskom „r“, n. pr: vĕrt, pĕrst, kĕrt, smĕrt, sĕrp, tĕrg, pĕrt, vĕtĕr, dobĕr, itd.

Zadnjĕ vĕrstĕ besĕd pišĕ nĕkteri Slovĕnci, naslĕdovĕje Ćehe, Slovake, Hĕrvate, brez samoglaska, n. pr.: vrt, prst, dobr, itd. Ta pisava je sicer lĕhkotna (komodna) — toda nasprotuje stari Slovĕnšćini, Rušćini, Bĕlgaršćini i logĕĕni pravilnosti. — V takĕh sluĕajĕh rabi stara Slovĕnšćina polglasno pĕsmĕ (jor) po soglaski „r“, n. pr.: vrĕt, vrĕba, prĕst i. t. d. — Rušćina rabi ali „e“, ali „o“, n. pr.: smert, serdce, torg, gorb, i. t. d.; ona ima v svoji abecedi tudi pĕsmĕ „jor“ (iz cirilice), pa brezglasno, i to se rabi samĕ

*) Primĕri Miklosić: „Lautlehre“ str. 24.

na konci beséd končajočih sê soglaskom — Bolgarščina rabi kakšenkrat „o“, n. pr.: sfekor (svekër), sploh pa le polglasno pisme, ktero se izgovarja po spričevanji Kyriak Cankof-a, („Grammatik der bulgarischen Sprache“) kakor „u“ v angleški besédi „but“, ali kakor „a“ s napolzapërtimi zöbi. Angleški jezïk ima prav obilno beséd, v kterih se sliši glasëk podobën našemu „ë“ v besédi përst, n. pr.: „but“, „earth“, „pearl“, „earn“, „heard“, „súrgeon“, „pígeon“, „júrnal“, „cousin“, „must“, i. t. d. Tëmu glasku je dal uëeni slovničar K. G. Clairmont v svoji slovnici („Englische Sprachlehre“) ime „Brustton“ (përsni glasëk) i ukazuje, nej se vsaki uëenëc izrékò tëga nenavadnega glaska pri dobrem uëitelji nauči, ker se s pismeni ne dá izraziti. Meni se pak dozdeva, da bi se dal ovi përsni glasëk izraziti s pomoëjo polglasnega pismena „ë“, ktero se izgovarja slito iz pol „e“ i pol „o“. To veljá gotovo vsaj za Bolgarščino. Bolgarščina rabi polglasëk tako-le: smërt i smrët, Sërbin i Srëbin, përvi i përvi, bërs i brës; vëlna i vlëna, vëlk i vlëk, bëlha i blëha (mi pišemo s Rusi: volna, volk, bolha). V tëm oziri naslëduje staro Slovënščino naj bolje Bolgarščina; ona nam jo tolmaëi. Kdor tédá piše brez polglasnega pismena prst, smrt, prvi, brž, i. t. d., on nasprotuje stari Slovënščini, Ruščini i Bolgarščini, pa šëe logični pravilnosti, ker brez samoglaska ne more biti nijedën slog v besédi. Zagovarjajo sicer svojo pisavo rekši, da je v tacih slogih „r“ samoglasëk; a to je logično nemogoëe. Glasëk „r“ ne more imëti dvë nasprotni lastnosti skup sklenjeni, ne more biti samoglasën i soglasën (bël i nebël). Kar je logično nemogoëe, to ne biva. Toraj je glasëk „r“ le soglasën, a nikdar samoglasën. Zato trëba k soglasku „r“ šëe samoglasëk „ë“ pisati.

„ë“ se ima rabiti ne samo v besëdnih koreninah, ampak tudi v konënicah: -ëc, -ëk, -ër, -ël, -ën, ëv, -ëb, -ëm, i. t. d.; n. pr.: tkalëc, pëtëk, dobër, prišël, srëdën, cirkëv, družëb, pisëm, i. t. d.

S časoma zna priti do tëga, da se bode tudi v novi Slovënščini (kakor v Bolgarščini) pisalo: vëlna, vëlk. Taka pisava bi ugadjala Slovakom i Çehom, ki pišo, vlna, vlk; morda tudi Hërvatom i Sërbom, ki vsakokrat „ël“ kakor „u“ izgovarjajo i pišo, n. p.: vuna, vuk. Tudi Slovënci na Goriškem rekajo: vuna, vuk, popunoma, poleg: vovna, vovk, popovnoma; pišo pa: volna, volk, popolnoma. — Ali bi ne bila lëpa sloga, ako bi vsi (Bolgari, Sërbi, Hërvati, Slovënci, Slovaki, Çehi) po ednem kopiti pisali: vëlna, vëlk, popëlnoma, pa vsaki po svojem nareëji izgovarjali? — Uëenjaki, premislite i presöдите to moje „naëelo slöge“! —

„e“ rabim 1. v besëdnih koreninah, kder ima stara Slovënščina nosnik „en“ (pogledaj 1. stran podób izpodaj!) 2. v nekterih konënicah, ki so v stari Slovënščini imële nosnik „en“.

Tu so beséde (uzéte iz Fr. Miklosićevega slovarja), ktere imajo biti pisane s pismenom „e“ : blésti, bléde, bléd (drugo je „bléd), bréme, brécalo (za brencalo), céta, čédo (déček) (drugo je čéda ali čréda), čést (dél), čéstokrat (véčkrat), čéstota, dréselj, déte, dételja, devét, deset, glédati, govédo, grésti, grédóc, gréz (luža, blato), hréd (gérčast), ime, izéti, izžéti, izuvénoči, jagne, jéčmen, jerebica, jedro, jedérno (hitro), jeza, jezik, jéti, jetje, jetro, kleti, kletva, kljuse, knez, knežiti, kozle, kure, led, ledvi, mehék, méso, mésec, méta, méti (mnem), načélo, načéti, naréditi, napréga, napréci, najéti, (najem), objéti, opét, oslé, otroče, pamét, písmé, pleme, plesati, pogrezati, pokléknoči, poléknoči, porédén, priséga, prijetén, předivo, přesti, přeslica, přéci, přezem, penéz, pét, péta, péték, pest, pése, rame, red, uréd, urédnik, rep, svét, svétnik, Svétopolk, sréca (pa srécáti), slémé, smésti, smédem, snéti, stégati, ségnoči, séžen, trésti, trésem, tele, témé, tégnoči, téža, težék, tėti (tnem), uvénóti, (uvédati) utégnoči, vitez, vrémé, vzopét, vzéti, vnéti se, vpregam, vséknoči (sušiti) vezati, véci, zébsti, začétek, zajec, zvék, zét, žédja, želó, želód, žéti, žetva, žéti (žmem) i. t. d.

Tu so pa končnice, ktere pišem s pismenom „e“ :

1. imena srédnjega spóla, ktera povédo kakó majhno, mladó živálico, n. pr. : žrébé, tele, pése, jagne, kozle, kure i. t. d. Sklanjajo se take beséde po tém vzglédi : žrébé, zrébéta, zrébetu, žrébé, pri žrébeti, sé žrébetom, i. t. d.; „e“ stoji po vséh sklonih ednine, dvojine, množine.

2. imena srédnjega spóla, pri kterih se ovi „e“ po sklanjanji spreméni v „en“, n. pr. vrémé, sémé, pleme, ime, brémé, i. t. d. Sklanjajo se pa takó : vrémé, vréména, vrémenu, i. t. d.; povsód „en“ namésti „e“, razvén v imenovavniki i toživniki.

V téh slučajih píse Slovaki : žreba, žrebata, žrebatu, žreba, žrebatí, žrebatom, i. t. d., vremä, vremena, vremenu, i. t. d. (poglédaj „Grammatik der slovakischen Sprache“ von Jos. Viktorin). Rusi píse : žerebja, žerebati, žerebjatem, in tako dalje, vremja, vremeni, vremenem, i. t. d. („Slovnica ruska,“ sp. Matija Majar). Stara Slovénščina píse nosnik „en“, kder stoji moj „e“. Ako bi vsaj Slovaki pisali po moje, a čitali po svoje ! Rusi ne čítajo „ja“, nopak „e“.

3. pišem „e“ v končnicah osebnega záimena, toda samo v kratkih oblikah : mé, té, sé, je, je, je, ki se rabé namésti : mene, tebe, sebe, nje, nje, nje, ir sicer : „mé, té, sé“, v rodivniki i toživniki vséh spolov, „je“ v rodivniki ednine žensk. spóla, „je“ v toživniki množine žensk. spóla, a „je“ v toživniki množine mošk. spóla. Tako píse stara Slovénščina ; Slovaki pa : ma, ta, sa, jej, jih, jih ; Ruščina píse : mja, tja, sja, jeja, ja, ja ; toda číta ; me, te, se, jeje, je, je (namésti „je“ stoji véciédél „jih“). Čéščina ima : me, te, se, ji, je, je.

4. pišem „e“ v končnicah glagolov, i sicer v tretji osebi množine sédanjega časa namésti „ijo“, n. pr. hvale, žive, rodé i. t. d., pa tudi v deležniki (participi) sédanjega

časa pri tistih glagolih, n. pr. hvaleći, živeći, rodeći, hvaleća, živeća, rodeća, hvaleće, živeće, rodeće i. t. d. Vê vsih takih slučajih rabi stara Slovénščina nosnik „en“. Slovaki pišo: hvalia, živia, rodia, hvaliaci, živiaci, rodia. Rusi pak: hvaljat, živjat, rodjat, hvaljači, živjači, rodjači. Čehi imajo „í“ hvalí, živí, rodí, hvalíci, živíci, rodíci, i. t. d. Vsa ta različnost kaže, kako potrebno je, da nova Slovénščina piše „e“ v spomin staroslovénškega „en“.

„Q“ rabim 1. v besédnih koreninah, kder ima stara Slovénščina nosnik „on“ (pogledaj 1. stran podob izpodaj!) 2. v končnicah, ki so v stari Slovénščini imele nosnik „on“.

Tu so beséde, ktere imajo biti pisane s pismenom „q“: blódití, bóbën, bódq, bódqéc, dqb, dqbava, dqga, dqti (dmem = pihati), dróžje, dróčiti, drqg. glóbok, gnóšiti, goloqs (golobradën), golqb, grqbost, grqziti, gqba, gqđéc, gqđenje, gqšli, gqšenica, gqst, gqšćava, gqžvica, hlqđ, halqga, (ograda), hrqšć, iznqđër, inqđ (drugod), kqđ, kqđelja, kqpati, kqpalíšće, kqpelj, (drugo je kopáti), kqpina, (gërm), kqš (drobtina), kqća, kqrog, kqrožiti, kqrogël, lqg, lqka, lqkav, lqk, lqčiti, lqčéc, mqđër, mqgqčën, mqž, mqka (martra), mqčënéc, mqđën, mqđiti, nadqti se (napihqti), nasqčën, nqđiti, (nudití), nqđnik, nqđja, (nuja), obrqbiti, oblqk, obrqč, obrqčiti, qhati (vqhati), okrqgël, orqđje, orqžje, otrqbe, oqël, oqlje, oqrin, oza, (veza), ožék, ožël (vozël), qđël, (vqđël), paqk (palék, pajk), porqk, porqčnik, posqđiti, pqt, (drugo je pot, potiti se), prismqđiti, pritožiti, preprqg, prqđ, prqťje (veje), pqpék, razpqđiti, razlqčiti, rqb, rqgati se (drugo je rog), rqka, rqkav, rqčica, skqđelja, skqpost, slqk, stopati, stopnja, soprqg, sq, sqbota, sqđiti, sqđ, (posqđa), sqđba, sqk, sqséd, sqpër, trqbiti, trqšiti, tqga, tqžiti, tqp, tqča, tisqć, usqmnëti (sumiti), velblqđ, vnqđër, vqz (veza, drugo je voz s kolesi), želqđ, zqb, i. t. d.

Tu so pa končnice, ktere pišem s pismenom „q“: 1. imena ženskega spola na „a“ (volja, riba) imajo v toživniki i druživniki ednine končnico „q“, n. pr. voljq, ribq, s voljq, s ribq; druga imena žensk. spola imajo samo v druživniki „q“, n. pr.: s kostjq, s cirkvijq, s ljubeznijq, i. t. d. — 2. vsi prilogi imajo v toživniki i v druživniki žensk. spola končnico „q“, n. pr.: dobroq (voljq), s dobroq (voljq), i. t. d. — 3. zaimena: s mqňq, s tqbq, së sebo, njq, s njq. Nëkteri Slovënci pišo: s menoj, s teboj, i. t. d., a ta pisava neje pravilna. Slovaki i Čehi imajo: s menou, s tebou; Rusi: s mnoju s toboju; stara Slovénščina: s mnojq, s tobojq. Nikder neje končnice „oj“.*) — 4. glagoli imajo v tretji osebi množine sêdanjega časa končnico „q“, n. pr.: nesq, bijq, dvignq, tlejq, pišo, delajq, kupujq. Slovaki rabe, „u“ za „q“: nesu, biju, dvignu, i. t. d. Rusi pa: nesut, bijut, dvinut, tlejut, pisut, delajut, kupujut. Stara Slovénščina pak: nesqđ, bijqđ, i. t. d. Ta končnica „q“ biva tudi v deležniki (participi) sêdanjega časa, n. pr.: nesqći,

*) Stara Slovénščina skrajšuje tudi, toda takole: ribojq v ribq, kojejq v kojq, dobrojejq v dobrojq, Pogledaj Miklosić Formlehre §§: 46; 87; 96, 2, 5, i druge.

nesóca, nesóce, i. t. d.; ker se ovi deležnik iz une tretje osebe ustvarja, n. p. nesó -tji, -tja, -tje. (Miklosi^ć Forml. §. 23.) — Oni glasek „o“ (namesti „u“) dela Slovénščino podobno Italjanščini (sono — sunt) v lépoglasni okroglosti.

„č“ rabim namesti smehčanega „t“ (tj, t', št) i sicer 1. v srédini, n. pr.: pušcати (pustiti), rašca (rastja), píca (pitja, pitati), plaća (platiti), mačeha (matjeha), dci (dčere), óca (otja, otéc, oče), braća (bratja), hoće (hotéti) vraćati (vratiti); — 2. na konci v besedah: peć, noć, moć, tisóć, več; — 3. v deležniki sedanjega časa, n. pr. hvaléc, hvaléca, hvaléce, nesóć, nesóca, nesóce; — 4. v nedoločniki (infinitivi) pri glagolih: strižem, strići, sežem, seći, pečem, peći, tečem, teći, i. t. d. Nedoločniki: strići, seći, peći, so nastali iz strižti, sežti, peći, teći; v končnici „ti“ se je „t“ smehčal v „ć“ zavoljo sprédstojécih „ž“ i „č“. Stara Slovénščina omehčuje „t“ s predstavljenim „š“ ter piše „št“, n. pr. pešti pečeníje. — 5. v končnici „-ié“ n. pr. ptić. —

To pisme „ć“ sém si izposódil pri Hérvatih; kakor njim, tako je tudi nam Slovénecem potrebno, da narédimo razlóček medji omehčanim „t“ i omehčanim „k“; unemu služi „ć“, tému pa „č“. Zato pišem „učilišće“, pa „Slovénščina“, ker je nastala končnica „-ščina“ iz končnice „-sko“; končnica „-išće“ pa ne takó.

Razlóček medji omehčanim „t“ i omehčanim „k“ déljajo več ali ménj doslédno vsi Slavjani, tudi stara Slovénščina. Ta piše (za omehčani „t“) ali „št“ ali složeno pisme iz „š+č“ (pogledaj 4. stran podób, kder so „cvekovnice“). To složeno pisme kaže, da je hotéla stara Slovénščina namésto „št“ omehčani „ć“ (= é) postaviti; *) i to pisme se nahadja tudi v najstarejših dokumentih: 1. V Fragmentih naidenih v Prazi, o kojih tvérdi Šafarik da so iz dobe sv. Vaclava umérlega l. 935. V téh odlomcih neje „št“. 2. V „Evangelistarium Assemanianum“ iz 11. stolétja. 3. V „Tetraevangelium Grigorović“ iz 11. stoletja. 4. V cirilskem prepisi prorokov, spisanem po nékem ruskem duhovniki l. 1047. 5. V „Ostromirovem evangelji“ v Novgorodi pisanem l. 1056. Tudi v tém neje naiti „št“, ampak samo složeno pisme iz „š+č“ (čitaj „šč“ ali „ć“!). —

Pač je dovolj razlogov, da se „ć“ pri nas v rabó upelje.

„dj“ rabim za omehčani „d“, n. pr.: sódjen, rodjen, urédjen, usadjen, usadjati, urédjati, vodja, vadja, sedja, i. t. d. Kako se to čita, kaže „abecedni kompas.“ Zaradi etimologije i bratovske uzajemnosti tréba nam pisati „dj“ namésto samega „j“, v velivniki pa „di“, n. pr. védi, povédi, glédi (bolje: pogledaj). V takih slučajih je pisala stara Slovénščina le „žd“.

Toliko o novih pismenih, da ne bóde razprava predolga.

*) V podobi „cvekovnice“ stojé staroslovénska pismena: c (nad), č (pod), ć, št (medji cvekovnicami). Pisme ć je podobno pismenu č. — To pomnite!

II. O novi učni poti.

Napravil sém 22 podób, prav izvirnih, za „Abecednicó“, da bi otroci hitro spoznali vsa pismena pa jih ne pozabili. Moje podobe imajo to prédnost préd drugimi, da so slične pismenom, i da nosé imena, kterih pèrvo pismè podoba predstavlja. So tudi za kazalno učilo. — Pri kazalnem učili bode znal učitelj o predmeti vsake podobe obširno govoriti.

Moja učna pot pelje po téh stopnjah:

1. Pokaži otrokom podobe na pèrvi strani, na drugi, na treći, na četèrti!
2. Uči četèti *) podobe! Koliko jih je na pèrvi strani, na drugi, na tretji, na četèrti? Koliko na pèrvih dvéh, pèrvih tréh, koliko na vséh stranéh? Čtètje se rabi.
3. Pokaži otrokom čtevilke v pèrvih predèlih, da je zapomnejo. Čitajte čtevilke do 22! Pa nazaj do 1.
4. Povèdi otrokom imena podób na pèrvi strani; ko te znajo, na drugi; i. t. d.
5. Izgovarjaj potlé pèrvo ime — raztègnjeno, da se sliši vsaki glasèk (Laut) posebi; n. pr. „i-g-l-a“.
6. Nej otroci **) za tèbo govore: „i-g-l-a“!
7. Koliko glaskov ima ta besèda? Čtejte! „i-g-l-a“. Četiri glaske.
8. Izgovarjaj potlé drugo ime — raztègnjeno, kakor pèrvo; n. pr. „u-l-i-c-a“.
9. Nej otroci za tèbo govore i čtèjejo kakor pri pèrvem. To glaskovanje i čtètje kratkočasi i koristi.
10. Tako dèlaj pri vséh imenih; pa ne prehitro! Podlaga mora biti tèrdna.
11. Prašaj: Kteri glasèk je pèrvi pri besèdi „i-g-l-a“? pri besèdi „u-l-i-c-a“? i. t. d.
12. Reci: Vsaki glasèk mora imèti svoje znamenje, pismè (čèrkò). Pèrvi glasèk pri besèdi „i-g-l-a“ ima pismè podobno igli. Pokaži to! Ako prej pokažeš znamenje, i potlej glasèk povèš, dèlaš naròbe.
13. Pèrvi glasèk pri besèdi „u-l-i-c-a“ ima pismè podobno ulici. Pokaži to! i. t. d.
14. Sèdaj poznate pismena vséh pèrvih glaskov. Poskušajte, ali bi poznali v besèdi „i-g-l-a“ tudi drugo, treće, četèrto pismè!
15. Poskušajte pri besèdi „u-l-i-c-a“; i. t. d.

*) Pišem: „čtèti, čteviló“ — namèsti „štèti, številó“ kakor „izpovèdati, mòž, Bog“ — namèsti „ispovèdati, mòš, Boh“ — po korenini.

**) Pišem: „nej“, ker ima „naj“ (nar, nad) samo v 3. stopnji pravo. Hèrvati reko: „neka“ (ide)! Slovaki: „nech“! Na Goriškem: „nej“!

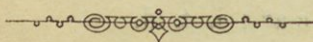
16. Poskušajte to pri besedah v drugem predeli, kder so bolj drobna pismena! Glas-
kujte! No, dobro.
17. Glaskovanja neje preveč nikdar; ono stvari gladko čitati i prav pisati; pospěšuje
toraj ne samo čitanje, ampak tudi pravopis. Zato priporočujem, nej otroci veliko
glaskujo, sedaj skup enoglasno, sedaj posamem. Slogovanje nej izostane pri glaskovanji!
18. Iz točnega glaskovanja pride čitanje (branje). Tu je tréba otrokom povédati, da so
medji glaski nekteri samoglaski drugi pa soglaski. Vse podobe samoglaskov so na
pěrvi strani. Kolikor samoglaskov je v besedi, toliko je tudi slogov. Čtajte sloge
v besedi „i-gla“. Kteri glaski so v pěrvem slogi? Koliko jih je? Kteri so v
drugem? Koliko jih je? i. t. d. Več o tēm povédó „Vadbe v čitanji“ .
19. Kakor pri besedi „igla“, takó se postopa i déla tudi pri družih besedah. Věrsti se
čitanje i čtětje. Ker je to dvojno svezano po korenini, bōdi tudi v dejanji!
20. Od malih pismen se prestōpi k velikim, ki so večidél malim slične; ako so pa raz-
lične, nej to otroci povédó i razložę na ténko vse!
21. Poslédnjíc tréba otrokom pokazati, kako se po ločnicah čita s pravim naglaskom.

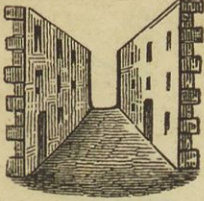
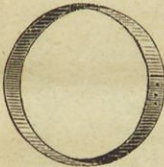

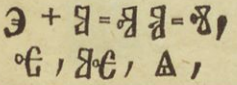
Ta je moja učna pōt (metoda). Nadejam se, da bōde zlo pospěšila napréděk v
čitanji, iz kojega prihadja ljudstvu omika.

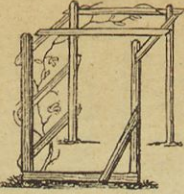

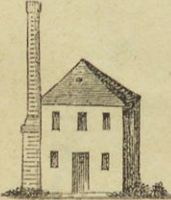
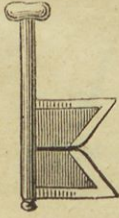
Ker vežem s čitanjem čtětje, podajam na konci „Abecednice“ tudi učilo v čteviljenji,
ktero se naslanja na izvirne, kazalne podobe iz čěrt. I tako se nahadja v tej knjižici tudi
abeceda za čtevilstvo. Sōdim, da bōde tudi to kazalno učilo dobro služilo. Bog daj!
To bōde moje veselje.

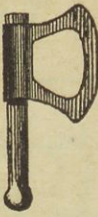

Na Banjšicah v mēseci maji 1873.

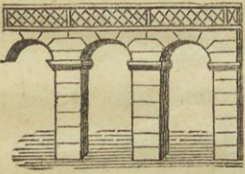
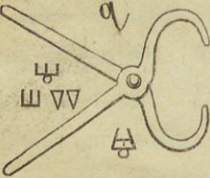

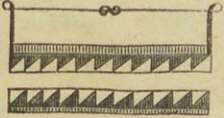
A. F. Ž.

čtevilke	podobe	imena podob	popisi podob	pismena
1.		igla	ima nitko, s vozlom, kteri miġlja.	i I
2.		ulica	je césta med hišami mésta.	u U
3.		obróč	podaja lesénemu sođu vsò moć.	o O
4.		eva	s gadom govoreća poželjivo głęda.	e E
5.		adám	izpové se sam : sem jeděl sad, pa me je sram.	a A
sliti glaski		iz: e + o, iz: en, on, e + i,	pěš, pěrst, sěk. pět, põt, méd.	ě, Ě. ę, ę, é.

6.		lata	pri latniku tërtam vince plaća.	l L
7.		dëdëc	glëda v lato, postavljenò na pravo.	d D
8.		baba	glëda v lato, postavljenò na levo.	b B
9.		hiša	na strëhi će dimnik imëti.	h H
10.		ključ	s peròtnico, premika ključavnicò.	k K

11.		jama	zavita neje šće kamenja sita.	j J
12.		preseko- valnica	je na ravno toporišće nasadjena sekirica.	p P
13.		gospód	učì lépó slověnski rod spoznati pravó pŕt.	g G
14.		fraska	malopridne otročíće rada praska.	f F
15.		těrn	kakor križ těrpěti nas učíš.	t T

16.		věřč	kropí, zaliva, děla fěřč.	V V
17.		rog	zatrōbi, da se sliši na okrog.	R R
18.		nogé	na par ima vsaka živa stvar.	N N
19.		most	na oblōke črez reke, potoke.	M M
20.		cvekovnice	čejo česati cvekiče po vrati.	Č, Č, Č C, C, C
21.		šerp	šuméje na glas: žito daj mi slama i klas!	Š, Š S, S
22.		zobjé	žagajo, da je šče lěsu gorjé.	Ž, Ž Z, Z

Vadbe v čitanji velikih pismén.

1. Prilika.

Něka deklica — Fráncika — je služila pri svojem brati za kuharico. Brat je bil učitelj pri něki ljudski šoli. Uboga deklica je bratcu ljubeznivo stréгла, da bi mu grenke ure osladila. Zdělo se ji je, da bratec dobre postrěžbe zló potrebuje, ker je videla, da se sě šolę trudi na vsę moć. Kar je znala, vse je njemu v prid oběrnęla; ako pa neje česa znala, se je učila, neutrudljivo učila, dokler je bilo trěba. Za brata bi bila rada življenje svoje dala. Opominjala je večkrat otroke v šolę grędęće, nej będę mirni i pridni, nej pazno poslušaję nauke i s veseljem ubogaję gospoda, pa nič ga ne žalę. Deklicam je kakšęnpęt šće naloge kaj popravila, da bi pregrěškov ne bilo, ki brata jezę. Medji popravljevanjem je edęnkrat takó govorila:

Ljuba Nežica! Kaj si tu zapisala? Izpustila si dvę pismeni v edni besědi. Tako ne směš pisati! Ako hoćeš besěde pravilno zapisati, tako moraš přéd vědęti, iz koliko glaskov je vsaka besěda složena? pa iz kterih? Moraš toraj přéd besědę razložiti, poslěd šće le složiti. Čuj, jaz ti hoćem ednę priměrę povědati.

Lani sěm se učila srajce za gospoda šivati. Věš, prav sama sěm se učila. Nikogar nėsēm nič poprašala, da bi mi kaj pokazal, ker mę je bilo sram, tudjemu světu razoděti svoję nevědnost. Děněs bi mi bilo užę lěžej koga poprašati; vsaj sěm se ljudem v tēm lěti dovolj privadila. Lani pa neje šće šlo. Mislila sěm si: Člověku je pač gorjé, nevěděn če po světi grę. Zamudjeno sěm lėtos dohitěla; naučila sěm se sěšiti i urězati srajce za gospoda brata. Kako sěm se pa učila? — Čuj Nežica! Uzęla sěm ednę užę sěšitę srajcę. Pri tej sěm porězala po malem vės šev; pazila sěm, kakó sę bili vsi děl i složeni, a poslěd sěm raztęgnęla srajcę, razložila ję v posamne dęle, opazovala vsaki děl posebi — pa sěm vzopęt vse dęle složila i sěšila, da je postala srajca cęla. To dęlo sěm ponavljala; pri drugi srajci sěm užę pravilno složila i sěšila vse dęle; pri treći sěm pa za vsaki děl drug ednak kęsěk iz novega platna urězala i potēm kakor starę tako tudi novę srajcę složila i sěšila. Po tej pęti sěm se izučila.

Ględi, moja ljuba! Ako hoćeš pravilno složiti i zapisati besědę, tako moraš ję přéd — raztęgnęti — razložiti v posamne dęle (glaske) — opazovati vsaki děl posebi — pa za vsaki děl (glasěk) priměrnę pismę stvoriti. Potlę będe besěda pravilno zapisana.

Kakor sëm jaz dëlala së srajcami, takó moraš ti dëlati s besédami — ti moraš glaskovati. Glaskovanje pripravlja pöt za pisanje. To si zapomni, pa bõdi pridna!

2. Samoglaski pa soglaski.

Vse naše govorjenje së sklada iz beséd. Beséde so složene iz glaskov. Glaski so toraj dëli cëlega glasa, cële beséde, žive beséde. Živa beséda së glasi; mërtna na papirji leži; živa së sliši s ušesi, mërtna së vidi s očmi. Kakor je živa beséda složena iz glaskov, tako je mërtna beséda složena iz pismén. Za vsaki glasëk je edno pisme; vsako pisme (čërka) predočuje edën glasëk. Kolikor glaskov, toliko pismén ima vsaka beséda.

Glaski so dvojni: përvie samoglaski, drugie soglaski. Samoglaski imajo to lastnost, da së vsaki posebi sam lëhko glasi; soglaski pa imajo to lastnost, da së le v družbi s kakim samoglascom lëpo — brez njih pa le tvërdó — glasé. Samoglaski so ti: i, u, o, e, a, ê, ë, e, o. Soglaski so pa: l, d, b, h, k, j, p, g, f, t, v, r, n, m, c, é, č, s, š, z, ž. Povëdi samoglaske v tësh le besédah: oća, mati, oko, nos, voz, pët, hlëb, vës, përt, usta, uho, pust, mlëko, paša, rōbida, kozica, izbica, kosilo, poličica, večërjica, perilnica, pisarnica, golōbičica. Povëdi, koliko samoglaskev ima vsaka tësh beséd! Kolikor samoglaskev ima beséda, tolikokrat së usta odprō, da së beséda izreče. Čitaj v onih besédah vse samoglaske po vërsti do konca! Pri vejicah počivaj! Sëdaj povëdi soglaske v onih besédah! Koliko jih ima vsaka beséda? Čitaj vse glaske po vërsti! Tëmu pravimo glaskovanje.

Pismena, kakor mërtna znamenja glaskov, së smëjo udeležiti razdelitve v samoglaske i soglaske. Poleg tēga imajo pismena svoja imena, namreč: i, u, o, e, a, ê, ë, e, o, el, de, be, ha, ka, je, pe, ge, ef, te, ve, er, en, em, ce, ée, če, es, še, ze, že. S tēmi imeni so nekđaj beséde skladali (buštairali), ker nēsō znali glaskovati. Prav okorno je bilo to „buštairanje“; s njim së je veliko časa potratilo, prëdno so otroci čitati znali. Dovoljkrat së je primërilo, da je tē ali uni ótrok čital: „esekaiera“, „uelicea“, „emerežea“, namësto: „sekira“, „ulica“, „mrëža“ i. t. d. Take napačnosti pričajo, da „buštairanje“ neje prava pöt do čitanja.

3. Slogi pa beséde.

Iz glaskov so složeni slogi, iz slogov beséde. Slogi imajo po edën, dva, tri, četiri, i. t. d. glaske. Medji tēmi je edën samoglasëk, vsi drugi morajo biti soglaski. Brez samoglasëka ne more biti niedën slog, brez soglasaka pač; na primër: o-ća, os, uš, i-me, u-ho, no-ga, gla-va, me-sar, tre-pët, stvar-nik, kërst-nik, i. t. d. Soglaski së dëržé samoglasaka kakor mešo kosti; mešo brez kosti ne more stati, soglaski brez samoglasaka

ne mogó sloga vzděržati. Vě slogih stojě soglaski ali izprěd, ali zad, ali na oběh straněh samoglaska. Po izgovorjenji sě izvě, kde soglaski stojě.

Besěde imajó po eděh, dva, tri, četiri, ali vě slogov; n. pr.: os, uš, mož, sir, kup, piš, těrs, o-sa, ri-ba, vi-me, pę-ti-ca, stop-ni-ce, po-vě-da-ti, za-pu-sti-ti, ko-ko-da-ka-ti, i. t. d. Tako sò toraj besěde ednosložne, dvosložne, trisložne, mnogosložne. Vsaka besěda někaj poměni, slog pa nič. Kědar ima besěda eděh slog, těčas je slog besěda. Besěda ima poměh v sebi ali poměni kaj, bōdi si kakó rěč, ali lastnost, ali dělo, ali čas, ali kraj, i. t. d. n. pr.: voz - lěp - teče - sědaj - tam. Ako vse te besěde zaporědoma izgovorimo i svezěmo, takó dobimo stavěk.

4. Stavki.

Vsaki člověk, ki govori, stavke děla; brez stavkov neje govorjenja. Ako bi kdo rekal: „kruh, zōb, tvěrd, dar, je, za, mož, star, slab,“ tako bi njegovo rěkanje ne bilo govorjenje, ampak same besěde. Da postane govorjenje, trěba zvezati besěde v stavěk; n. pr.: „Tvěrd kruh je za zōbe starega moža slab dar“. Něsò pa vsi stavki tako dolgi ali razširjeni, některi sò prav kratki, n. pr.: voz teče; kruh je dar; kruh je tvěrd; teci ti!

Stavěk ima lastnost, da někaj pově o někom ali o něčem. Zatoraj ima stavěk v sebi dvojno: pověděk i oseběk. To dvojno nej opazuje vsaki učěnēc, vsaka učěnka, v naslědnh stavkih! Voz (oseběk) teče (pověděk); kruh (oseběk) je dar (pověděk); kruh (oseběk) je tvěrd (pověděk); teci (pověděk) ti (oseběk)! Kakipōt je oseběk v povědki vtopljen, na priměr: Teci! Tecimo! Tecite! Kam grěš? Ali věš? Ne vēm, kam grēm. Pač sò mōdri! — V těh povědkih sò vtopljeni osebki: ti, mi, vi, ti, ti, jaz, jaz, oni. Takim osebkom rekó osebna zaimena.

Vsaka rěč ima svoje imě, tudi člověk sě kliče s imenom. Naměsti iměn sě rabě tudi zaimena, vzlasti osebna: jaz, ti, on, ona, ono; midva, vidva, ona dva, oni dvě; mi, vi, oni, one, ona. Naměsti: „Ivan piš“ — reci: „On piš“.

Oseba (pěršona) je pamětna stvar; ona o sebi kaj vě i pově, ker zna govoriti. Kdor o sebi kaj pově, reče „jaz“ (pišem), komur kaj pově, njemu reče „ti“ (poslušáš), ako šće o kom kaj dopově, tako reče „on“ (risa), „ona“ (šiva), „ono“ (skaka). Potěm imamo tri osebe, za pěrvo sě rabi „jaz“ — za drugó „ti“ — za tretjò „on — ona — ono“. Takó v ednini. Kako pa v dvojini i množini? To sě pokaže v naslědnh stavklh.

5. Stavki vředjeni po slovnici.

Slovnica je knjiga, která razklada pravilnosti jezika.

I.

Jaz sēm doma.	Ti si vĕnĕ.	On je moř.	Ona je žena.	Ono je dĕtĕ.*)
Mene (mĕ) ne kregajĕ.	Tebe (tĕ) ne ljubĕ.	Njega (ga) ne řaliti!	Nje (jĕ) ne sovřařim.	Njega (ga) ne ježi!
Meni (mi) greĕ dobro.	Tebi (ti) řugajĕ.	Njemu (mu) plaćajte!	Nji (ji) priporoćim.	Njemu (mu) pomagaj!
Mene (mĕ) hvaleř.	Tebe (tĕ) pretĕpajĕ.	Njega (ga) obiskujte!	Njo (jo) ĕestim.	Nje (je) bořaj!
Pri meni je mir.	Pri tebi je řum.	Pri njem bivajte!	Pri nji (njej) seř veseliř.	Pri njem popĕvaj!
S menŕ govorĕ.	S tebŕ seř nebrateř.	S njim seř posvetujte!	S njŕ řalujeř.	S njim seř smĕjaj!
Jaz sebe (seř) ne hvalim.	Ti sebi (si) le dobro vořčiř.	On sebe (seř) spoćtuje.	Ona pri sebi niĕ nĕma.	Onŕ seř seboř igra.

*) Zaimeni „jaz“ i „ti“ kařeti v 2., 3., 5. i 6. skloni konĕnice za řenska imena s tvřdŕ koreninŕ, n. pr. riba; zaimena „on“, „ona“, „ono“ pa konĕnice za priloge. Dr. Miklosiĕ priĕtĕva te tri k pronominalni, uni dvĕ k nominalni deklinaciji. („Form.“) —

II.

Volja božja je sveta.	Riba živeća plava.	Lép, lépsi, naj lépsi mož do- pade.	Lépa, lépa, naj lépa že- na slovi.	Lépo, lépše, najlépše děte je angeljček.
Volje božje ne zaničuj!	Ribe*) živeće ne jědi!	Lépega, lépše- ga, naj lépše- ga mož za se ne boj!	Lépe, lépše, naj lépše že- ne se varuj.	Lépega, lép- šega, naj lép- šega děte- ta se veselim.
Volji božji ukloni se!	Ribi živeći trěba vode.	Lépemu, lép- šemu, naj lép- šemu možu trěba modro- sti.	Lépi, lépsi, naj lépsi že- ni trěba po- nižnosti.	Lépemu, lép- šemu, naj lép- šemu dětetu trěba posluš- nosti.
Voljě božjě rad spolnuj!	Ribě živećě lovimo.	Lépega, lép- šega, naj lép- šega moža išče srěća.	Lépe, lépšě, naj lépšě ženě lovi nesrěća.	Lépo, lépše, naj lépše dě- te radi ima- jě vsi.
Pri volji božji neje nič sla- bosti.	Pri ribi ži- veći voda nič ne počiva.	Pri lépem, lépšem, naj lépšem moži se šadřajě.	Pri lépi, lépsi, naj lépsi ženi, lépi otroci ra- jajě.	Pri lépem, lépšem, naj lépšem děte- ti je veselje doma.
S voljě božjě skleni svoję!	S ribě živećě pazno ravnaj!	Slépim, lépšim, naj lépšim možem se družiti tđi uboštvo.	S lépě, lépšě, naj lépšě že- ně govorite spodobno!	S lépim, lép- šim, naj lép- šim dětetom je kratak čas.

*) Stara Slověnsčina je rabila pri tvěrdih koreninah („riba“) druge koněnice, nego pri mēhkih („volja“); nova rabi povsěd mēhke koněnice, kakor Hěrsačina i Sěrbščina. Ta mēhkota je lépa.

III.

Midva sva zdrava.	Vidva sta bolna.	Ona dva sta lěna.	Oni dvě stě · pridni.	Oni dvě stě čvĕrsti.
Naju ne vidiš.	Vaju ne do- seže voda.	Nju (ju) ne bōdō kazno- vali.	Nju (ju) se usmili Bog!	Nju (ju) ne ob- sōdimo.
Nama grę dĕ- lo od rōk.	Vama se je štrĕna sme- šala.	Njima ukaži, ako jima mo- reš!	Njima le po- vĕdi, ako jima to dopade!	Njima ne smĕš odreći, kar jima koristi.
Najukliče mati.	Vaju posluša- jō ljudje.	Nju (ju) pra- šajō.	Nju (ju) pod- učuj!	Nju (ju) po- sĕdi na tla!
Prinaju bivaj!	Pri vaju se- dĕti smĕm.	Prinjih dvĕh se poje.	Prinjih dvĕh šivajō.	Pri njih dvĕh upijō.
Snama hodi!	Svama grĕm.	Snjima teci!	Snjima peci!	Snjima pij!

IV.

Dvě volji ho- četě to.	Dvě ribi se ujědatě.	Lěpa mōža sta ta dva.	Lěpi ženi stě tě dvě.	Lěpi dětěti stě tě dvě.
Dvěh volj ne složiš.	Dvěh rib se boji!	Dvěh lěpih možev ne mogō sbratiti.	Dvěh lěpih žen je polno selo.	Dvěh lěpih dětět se brani.
Dvěma volja- ma kdo usluži?	Dvěma riba- ma nastavi těrn!	Lěpima mō- žema daj prostora!	Lěpima že- nama izkazuj- te čest!	Lěpima dě- tětoma po- nudite darček!
Dvě volji spolnovati je těžko.	Dvě ribi uje- ti neje lěhko.	Dva lěpa mōža dōbiti je srěća.	Dvělěpi ženi izgubiti je ne- srěća.	Dvělěpidě- těteti iměti je radostno.
Pri dvěh vo- ljah ednō že- ljō vzbuditi more ljubežěn.	Pri dvěh ri- bah je ples.	Pri dvěh lě- pih mōžěh sediš!	Pri dvěh lě- pih ženah se mudiš!	Pri dvěh lě- pih dětětih noriš.
S dvěma vo- ljam a dělaj!	S dvěma ri- bam a kosilo napravite!	Slěpima mō- žema pohadja.	Slěpima že- nama ple- veš.	Slěpima dě- tětoma ska- kajō.

V.

M i s m o p o b o ž n i .	V i s t e b o l j p o b o ž n i .	O n i s o n a j b o l j p o b o ž n i .	O n e s o n a j b o l j p o b o ž n e .	O n a s o n a j b o l j p o b o ž n a .
N a s s e b o j i .	V a s s e d e r ž i .	N j i h (j i h) n e j e t u .	N j i h (j i h) n e p o g r e š i m o .	N j i h (j i h) n e p r e g a n j a j !
N a m j e B o g d o b r o t e d e l i l .	V a m j e o č a b l a g a z a p u s t i l .	N j i m d a j m o , k a r j i m g r e !	N j i m (j i m) h a s n i t o z d r a v i l o .	N j i m (j i m) m a t i l i c a u m i v a .
N a s b e r a č i o b r e k u j o .	V a s o t r o c i l é p o u b o g a j o .	N j e (j e , n j i h , j i h) h v a l i t e .	N j e (j e , n j i h , j i h) p o v z d i g u j e m o .	N j e (j e , n j i h , j i h) č e s ó .
P r i n a s j e č i t a l n i c a .	P r i v a s j e s e m ě n .	P r i n j i h j e s b o r .	P r i n j i h j e p l e š .	P r i n j i h j e i g r a .
S n a m i č i t a j !	S v a m i n e j g r e m !	S n j i m i s n i d i m o s e !	S n j i m i r a j a t e !	S n j i m i n e j i g r a j o !

VI.

Naše volje grešé.	Ribe imajo kosti.	Lépi množjé učite pósle!	Lépe žene sva-rite otroke!	Lépa détetá molite Boga!
Naših volj je kolikor nas ljudi.	Rib brez kosti násém videl.	Lépih množev bode malo.	Lépih žen neje veliko.	Lépih détet étéjem pět.
Našim voljam marsikdo nasprotuje.	Ribam nastavití těrнке znajó ribíci.	Lépi m o ž em se príleže lépo oblačílo.	Lépi m žen am neje tréba lépotičja.	Lépi m déte- to m pristoja lépo vedenje.
Naše volje zapeljuje vrag.	Ribe solimo i sušimo.	Lépe množí nej kíčajó lépe dušne móci!	Lépe žen é nej díči lépo sércé!	Lépa détetá je ustvaril naj lépši Bog.
Pri naših voljah so dobri naméni.	Pri ribah se rabi olje.	Pri lépih množih se je unel prepír.	Pri lépih ženah so lépi nauki.	Pri lépih détetih angelji pojó.
S našimi voljami bódi sdruženo i djajne.	S ribami je sinje morje napolnjeno.	S lépimi množi (móžmi) se ponaša svét.	S lépimi ženami se hváli Slovénija.	S lépimi détetí se druží božji Sin.

VII.

Kdo gre?	Né kdo.	Kdor je, na- prej!	Nikdor ne pride.	Ta je lépa!
Kaj ga lovi?	Nékaj.	Kar se giblje.	Nič je za oči.	
Koga se bojiš?	Nékoga.	Kogar koli se bojiš, on te straši.	Nikogar se ne boj, razvèn Boga!	Ta je resnična.
Česa želéješ?	Néčesa.			
Komu pišeš?	Nékomu.	Komur pišeš, on ti odpiše.	Nikomur ne piši brez po- trébe!	Ta je varčna.
Čemu se smé- ješ?	Néčemu.			
Koga prosiš?	Nékoga.	Kogar prosiš, on ti dá.	Nikogar ne prositì preveč!	Ta je modra.
Kaj bi rad?	Nékaj.			
Pri kom bivaš?	Pri nékom.	Pri komur si, on te živí.	Pri nikomur ne bivaj dolgo!	Ta je kratka.
Pri čem se gréješ?	Pri néčem.			
Skom hodiš?	Snékom.	Skomur koli hodiš, on te varuje.	Snikomur ne hodi, am- pak s Bogom.	Ta je zadnja i poslédnja.
S čim se pe- lješ?	Snéčim.			

6. Čtevilstvo.

Čtėti i čitati stě sřodni besědi; čitati poměni pismena čtėti. Kdor čteje, narědi, napravi čtevílo. Vsako čtevílo ima svoje znamenje, čtevílka (cifra) mu rečemo. Sě čtevílkami zapisujemo čtevíla.

1 = eděn, edna, edno;	pěrví, pěřva, pěřvo;	ednica;	ednina.
2 = dva, dvě;	drugi, druga, drugo;	dvojica;	polovica.
3 = trije, tri;	tretji, tretja, tretje;	trojica;	tretjina.
4 = četiri;	četěrti, -a, -o;	četirica;	četěrtina.
5 = pět;	pěti, -a, -o;	pětica;	pětina.
6 = šest;	šesti, -a, -o;	šestica;	šestina.
7 = seděm;	sedmi, -a, -o;	sedmica;	sedmina.
8 = osěm;	osmi, -a, -o;	osmica;	osmina.
9 = devět;	devěti, -a, -o;	devětica;	devětina.
10 = deset;	desěti, -a, -o;	desětica;	desětina.
11 = ednajšět;	ednajšěti, -a, -o;	ednajšětica;	ednajšětina.
12 = đvanajšět;	đvanajšěti, -a, -o;	đvanajšětica;	đvanajšětina.
13 = trinajšět;	trinajšěti, -a, -o;	trinajšětica;	trinajšětina.
14 = četirnajšět;	četirnajšěti, -a, -o;	četirnajšětica;	četirnajšětina.
15 = pětnejšět;	pětnejšěti, -a, -o;	pětnejšětica;	pětnejšětina.
16 = šestnajšět;	šestnajšěti, -a, -o;	šestnajšětica;	šestnajšětina.
17 = seděmnajšět;	seděmnajšěti, -a, -o;	seděmnajšětica;	seděmnajšětina.
18 = osěmnajšět;	osěmnajšěti, -a, -o;	osěmnajšětica;	osěmnajšětina.
19 = devětnajšět;	devětnajšěti, -a, -o;	devětnajšětica;	devětnajšětina.
20 = dvajšět;	dvajšěti, -a, -o;	dvajšětica;	dvajšětina.
30 = tridesět;	tridesěti, -a, -o;	tridesětica;	tridesětina.
100 = sto;	stoti, -a, -o;	stotica;	stotina.

Naslědnje mrězaste table imajo naměn, predóčiti vsa poglavitna opravila čtevílstva (računstva) po kolikor mogóće kratkem i pregledněm načini, da sě učenci i učenke glědaje i skoraj potipovaje prepričajó o resnici čtevílskih pravil i postav.

Te mrězaste table sō nekaj novega; zato jim je dodano potrebno pojasnilo. Složene sō iz samih čveterovogělnikov, ki sě dađó čtėti, razstavljati, priměrovati, sěčtėvati, odčtėvati, počtėvati i razčtėvati. V srědi čveterovogělnikov stojě čtevílke (cifre), da sě tudi one s pětoma učencem i učenkam v spomin vtisnó. Kolikor hitreje sě to sgodi, toliko boljši.

Vš nauk o čtevilih se imenuje čtevilstvo ali računstvo. Iz znanih čtevil neznana čtevila iskati se reče čteviliti ali računiti; tako dejanje pa se imenuje čteviljenje ali račun.

Čteviljenje je čveterno: 1.) sečtetvanje, 2.) odčtetvanje, 3.) počtetvanje, 4.) razčtetvanje. Znamenje sečtetvanja je pokončni križec (+), odčtetvanja povodna čerta (—), počtetvanja nagnjen križec (×), razčtetvanja dvopičje (:), enakosti dvé povodni čerti uštric (=) neznanosti vprašaj (?). — Kakor čtevilke, takó tréba tudi ta znamenja prav čitati; zato tréba védeti, kaj poméni vsako znamenje. Pokončni križec (+) poméni besédo „i“, povodna čerta (—) besédo „ménj“, nagnjeni križec (×) besédo „krat po“, dvopičje (:) besédo „na“ — (razčteto), dvé povodni uštrični čerti (=) besédo „je“, vprašaj (?) besédo „koliko.“

Po téh poménih tréba čitati znamenja v naslédnjih vzglédih. — Tudi debelost čtevilke ima pri téh čtevilnicah svoj pomén; debéle i ténjke se vèrsté tu po edna, tam po dvé, i po tri, itd. da se ločé v ednice, dvojice, itd.

I. Čtevilnica.

Od 1 do 10.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

desétnice.
devétnice,
ósmice,
sédmnice,
šestice,
pétnice,
čtrnice,
trójice,
dvójice,
édnice,

I. Pojasnilo.

Razstavljanje i primérjanje.

10=1+1+1+1+1+1+1+1+1+1=10×1; 10:1=?; 9:1=?; 8:1=?; 7:1=? itd.
10=2+2+2+2+2=5×2; 10:2=?; 9:2=?; 8:2=?; 7:2=?; itd.

$10=3+3+3+1=3\times 3+1$; $10:3=?$, $9:3=?$, $8:3=?$, $7:3=?$, $6:3=?$ itd.

$10=4+4+2=2\times 4+2$; $10:4=?$, $9:4=?$, $8:4=?$, $7:4=?$, itd.

$10=5+5=2\times 5$; $10:5=?$, $9:5=?$, $8:5=?$, $7:5=?$, $6:5=?$, itd.

$10=6+4=1\times 6+4$; $10:6=?$, $9:6=?$, $8:6=?$, $7:6=?$, $6:6=?$ —

$10=7+3=1\times 7+3$; $10:7=?$, $9:7=?$, $8:7=?$, $7:7=?$ —

$10=8+2=1\times 8+2$; $10:8=?$, $9:8=?$, $8:8=?$ —

$10=9+1=1\times 9+1$; $10:9=?$, $9:9=?$ —

$10=10=1\times 10$; $10:10=?$ —

Desetica na ednice razčteta je (dá) deset; na dvojice (pare) razčteta je (dá) pet; na trojice razčteta je (dá) tri, pa ostane šce ednica; na čtirice razčteta dá (je) dvê, pa ostane šce dvojica; na petice razčteta dá (je) dvê, ostane nič; na šestice razčteta dá (je) edno, pa ostane šce čtirica; na sedmice razčteta dá (je) edno, pa ostane šce trójica; na osmice razčteta dá (je) edno, pa ostane šce dvojica; na devetice razčteta dá (je) edno, pa ostane šce ednica; na desetice razčteta dá (je) edno, ostane nič. — Devetica na ednice razčteta dá (je) devet; na dvojice razčteta dá (je) čtiri, pa ostane šce ednica; na trojice razčteta dá (je) tri, ostane nič; na čtirice razčteta dá (je) dvê, pa ostane šce ednica; na petice razčteta dá (je) edno, pa ostane šce čtirica; na šestice razčteta dá (je) edno, pa ostane šce trójica; na sedmice razčteta dá (je) edno, pa ostane šce dvojica; na osmice razčteta dá (je) edno, pa ostane šce ednica; na devetice razčteta dá (je) edno, ostane nič.

Po tej poti se razčtévajo i razstavljajo tudi ósmice, sédmice, šestice, petice, čtirice, trójice, dvojice i ednice.

V pèrvi povodni vèrsti od vzgoraj so v ednice, v drugi v dvojice, v tretji v trojice itd. razdeljena i razstavljena vsa čtevíla do deset. Tréba toraj le glédati na I. čtevílnico i čitati iz nje.

To razstavljanje čtevíl v njihove dèle je zlo važno; ono pripravlja pèt sèčtevanju, odčtévvanju, počtévvanju i razčtévvanju.

Razstavljani dèli se imenujo deline, celo čtevílo pa celina. Naj važniše deline so tiste, v ktere se celina razdeli brez ostanka. Na primèr: Desetica se razdeli brez ostanka v 10 ednic, v 5 dvójic i v 2 pètici; toraj je ednica ena desetina od desetice, dvojica je edna pètina od desetice i pètica je edna polovina od desetice. Devetica se razdeli brez ostanka v 9 ednic i v 3 trójice; osmica v 8 ednic, v 4 dvojice i v 2 čtirici; sedmica le v 7 ednic; šestica v 6 ednic, v 3 dvojice (pare) i v 2 trojici; pètica v 5 ednic; čtirica v 4 ednice i v 2 dvojici; trojica le v 3 ednice; dvojica le v 2 ednici. Toraj je ednica edna devetina od devetice, edna osmina od osmice, edna sedmina od sedmice, i. t. d.; trojica je pak edna tretjina od devetice i edna polovina od šestice; čtirica je polovina od

osmice; dvojica je polovina od čtirice, tretjina od šestice, četértina od osmice, pětina od desetice. —

Deline se zapisuju s dvéma četevilkama, n. pr. $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{3}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{2}{3}$, $\frac{4}{5}$, $\frac{1}{10}$; vzpodnja četevilka imenuje deline, n. pr.: polovine, tretjine, četértine, pětine, desetice, vzgornja je pa čtėje, koliko jih je. n. pr., edna polovina, edna tretjina, edna četértina, dvē tretjini, čtiri pětine, edna desetina. Vsléd tēga se rekuje vzpodnji četevilki imenovalēc, vzgornji pak čtēvēc. Toliko o četevilih do deset (— 10).

II. Čtevilnica.

Od 10 do 100.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
31	32	33	34	35	36	37	38	39	40
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
51	52	53	54	55	56	57	58	59	60
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
71	72	73	74	75	76	77	78	79	80
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
91	92	93	94	95	96	97	98	99	100

II. Pojasnilo.

Desētina sestava čtevil.

Ta čtevilnica uči čtēti od 1 do 100; kaže pa tudi čtevilke, ki so vpisane v četvero-vogēlnike, da se spōtoma tudi one spoznajo.

V pērvi povodni vērsti vzrastō čtevila od 1 do 10, v drugi od 11 do 20, v tretji od 21 do 30, v četērti do 40, v pēti do 50, v šesti do 60, v sedmi do sedēmdesēt, v

osmi do 80, v devěti do 90, v desěti do 100. Toraj 10 věrst po 10 čveterovogělnikov narědi 100 čveterovogělnikov, desět desětic narědi ednō stotico $10 \times 10 = 100$.

Sědaj pa poglědajmo, kakō se piše ednica, desětica, stotica?

(Čtevilkam bi lěhko dali tudi imena: Ednojka, desětka, stotka.)

V pěrvem priměri stoji sama ednica (1) — v drugem priměri stoji ednica uštric vzravěn ničle na lěvi strani (10) — v tretjem priměri stoji ednica uštric vzravěn druge ničle na lěvi strani (100). Toraj se pomika ednica od prave na lěvō stran, iz pěrvega města na drugo, iz družega města na tretje, ter poměni na pěrvem městi ednice, na drugem desětice, na tretjem stotice. Vidi se tědaj, da raste vrědnost čtevilke od prave na lěvō, i da je na vsakem drugem (lěvem) městi desětkrat vėći, nego na pěrvem (pravem) městi. Ta rašća vrědnosti po desěticah se imenuje desětična sěstava. Smělo bi se tudi imenovati počtėvanje ednice s desěticō.

Ako se pa ednica pomika od lěve strani na pravō, tako se njena vrědnost izmėnjšuje po ravno tisti měri, ter veljā na drugem (pravem) městi desětkrat mėnj, nego na pěrvem (lěvem) městi, tědaj le ednō desětinō, i na tretjem (pravem) městi le ednō stotinō. V pisanji se ločě desětine i stotine od cėlih ednic s pikō vzgoraj postavljeno, n. pr. 1·1; 1·01. To se čita tako: Edna celina i ena desětina; edna celina i edna stotina. Takō pisane desětine i stotine se imenujō desětinske deline, da se razločujō od navadnih delin: devětín, osmín, sedmín, šestín, pětín, četěrtín, tretjín, polovín, itd. — Čitaj naslědnje čtevilke: 1·2; 9·3; 4·2; 6·3; 1·5; 0·2; 9·3; 0·5; 1·02; 3·92; 9·06; 4·07; 0·02; 0·06; 0·07; 1·11; 0·11; 0·13; 0·31; 0·74; 3·15; 14·21; 21·35; 40·29; 58·93; 100·12; 100·99!

Povědi nam: Koliko stotín ima stotica? Koliko je edna stotina od stotice? Koliko desětín ima stotica? Koliko je edna desětina od stotice? Koliko je pět desětín od stotice? Koliko stotín narědi edna desětina od stotice? Koliko stotín narědi pět desětín od stotice? Ktero čtevílo je vėći, ali seděm desětín, ali seděmdesět stotín? Povědi nam, koliko desětic i koliko ednic imajō naslědnja čtevíla: 12, 17, 23, 29, 31, 35, 46, 42, 58, 62, 74, 83, 96, 78, 52, 89, 75, 93? Věse to lěhko odgovoriš s pomočjō druge čtevilnice.

III. Čtevilnica;

za sečtetvanje i odčtetvanje.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
20	19	18	17	16	15	14	13	12	11
21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
40	39	38	37	36	35	34	33	32	31
41	42	43	44	45	46	47	48	49	50
60	59	58	57	56	55	54	53	52	51
61	62	63	64	65	66	67	68	69	70
80	79	78	77	76	75	74	73	72	71
81	82	83	84	85	86	87	88	89	90
100	99	98	97	96	95	94	93	92	91

III. Pojasnilo.

Čtevilke treće čtevilnice imajo se čitati takó: $1+1=2$, $2+1=3$, $3+1=4$, $4+1=5$, $5+2=7$, $7+2=9$, $9+3=12$, $12+3=15$, $15+1=16$, $16+2=18$, $18+3=21$, $21+4=25$, $25+4=29$, $29+5=34$, $34+2=36$, $36+6=42$, $42+4=46$, $46+2=48$, $48+1=49$, $49+5=54$, $54+2=56$, $56+2=58$, $58+1=59$, $59+8=67$, $67+9=76$, $76+9=85$, $85+3=88$, $88+3=91$, $91+2=93$, $93+1=94$, $94+4=98$, $98+2=100$. Takó je sečtetvanje pripeljalo od malih čtevil do velikih i večih. Nasprotno je pa pri odčtetvanji. To pelje od velikih čtevil do malih i mēnjsih. Odčtēva se po treći čtevilnici takó: $100-2=98$, $98-4=94$, $94-1=93$, $93-2=91$, $91-3=88$, $88-3=85$, $85-9=76$, $76-9=67$, $67-8=59$, $59-1=58$, $58-2=56$, $56-2=54$, $54-5=49$, $49-1=48$, $48-2=46$, $46-4=42$, $42-6=36$, $36-2=34$, $34-5=29$, $29-4=25$, $25-4=21$, $21-3=18$, $18-2=16$, $16-1=15$, $15-3=12$, $12-3=9$, $9-2=7$, $7-2=5$, $5-1=4$, $4-1=3$, $3-1=2$, $2-1=1$, $1-1=0$. Enkrat se odčtēvajo debēle čtevilke, enkrat drobne, po kolikor jih je zaporedoma enakih; ali prav za prav se odčtēvajo le čveterovogēlniki, v kterih čtevilke stojē.

Da se v sčítvanji i odčítvanji temeljitost i urnost doseže, tréba sčítévati i odčítévati, sêdaj po dva, sêdaj po tri, sêdaj po čtíri, po pět, po šest, po sedém, osém, devět.

V tē namén se zapisó v čveterovogèlnike III. čtevilnice sêdaj po 2 debéli i 2 drobní čtevilki, potlej po 3 debéle i 3 drobne, potlej po 4, potlej po 5, po 6, po 7, po 8, poslédnjíc po 9 debélih i 9 drobnih skozi celo čtevilnicó. Različna debelost čtevilka kaže, po koliko čveterovogèlnikov tréba sčítévati i odčítévati. S tēm „po koliko?“ se stavlja temelj za počtévanje. Ta resnica je razvidna iz naslédnje četérte čtevilnice, která ima v pèrvi vèrsti čtevíla rastóca po ednici, v drugi vèrsti čtevíla rastóca po dvojici (pari), v tretji vèrsti čtevíla rastóca po trójici, v četèrti vèrsti čtevíla rastóca po čtíríci, v pèti rastóca po pětici, v šesti rastóca po šestici, v sedmi rastóca po sedmici, v osmi rastóca po osmici, v devèti rastóca po devětici, v desetí rastóca po desetíci.

IV. Čtevilnica ;

za počtévanje i razčtévanje.

	krat	krat	krat	krat	krat	krat	krat	krat	krat	krat
po	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
po	2	4	6	8	10	12	14	16	18	20
po	3	6	9	12	15	18	21	24	27	30
po	4	8	12	16	20	24	28	32	36	40
po	5	10	15	20	25	30	35	40	45	50
po	6	12	18	24	30	36	42	48	54	60
po	7	14	21	28	35	42	49	56	63	70
po	8	16	24	32	40	48	56	64	72	80
po	9	18	27	36	45	54	63	72	81	90
po	10	20	30	40	50	60	70	80	90	100

IV. Pojasnilo.

Pri počtévaji tréba védeti, da se čtevíla pèrve vzgorajne vèrste počtévajo sê čtevíli pèrve léve vèrste. Kder se križajo navpične vèrste s povodnimi vèrstami, tam (v tistem čveterovogèlníki) biva čtevílo izhadjajoce iz počtévanja. N. pr. Ako hoceš védeti, koliko je

5×7 , tako moraš naiti, kde se križa od vzgoraj dol tekoča (navpična) pęta (5.) vęrsta s unę od lęve na pravo tekočo (povodno) sedmo (7.) vęrstę. Tam naideš čęvilo 35; toraj $5 \times 7 = 35$. Da je 5×7 res 35, se lęhko prepričaš, ako sečętęješ vse čęveterovęęlnike od 1 do 35; imaš namreč 5 navzdolnih (navpičnih) vęrst i po 7 čęveterovęęlnikov vę vsaki vęrsti. Sędaj pa povędi nam, koliko je 1×1 ? Tam, kder se križa pęrva navpična vęrsta s pęrvo povodno vęrstę, biva čęvilka 1; toraj $1 \times 1 = 1$. Isto tako se izvede, da je $2 \times 1 = 2$, $3 \times 1 = 3$, $4 \times 1 = 4$, $5 \times 1 = 5$, $6 \times 1 = 6$, $7 \times 1 = 7$, $8 \times 1 = 8$, $9 \times 1 = 9$, $10 \times 1 = 10$, $1 \times 2 = 2$, $1 \times 3 = 3$, $1 \times 4 = 4$, $1 \times 5 = 5$, $1 \times 6 = 6$, $1 \times 7 = 7$, $1 \times 8 = 8$, $1 \times 9 = 9$, $1 \times 10 = 10$. Iz tęh primęrov se kaže, da je 2×1 toliko, kolikor 1×2 , 3×1 toliko, kolikor 1×3 , $4 \times 1 = 1 \times 4$, $5 \times 1 = 1 \times 5$, itd. Koliko je pa 7×5 ? — Tam, kder se križa sedma vęrsta od vzgoraj s pęto vęrstę od lęve, biva čęvilka 35; toraj $7 \times 5 = 35$. Primęri sędaj 7×5 s 5×7 , pa będeš se prepričal, da je 7×5 toliko, kolikor 5×7 , tędaj $7 \times 5 = 5 \times 7$. To isto veljā za vsako drugo počętęvanje. Primęrjaj debęle čęvilke: 10, 18, 24, 28, 30, 30, 28, 24, 18, 10! Druge debęlesę kvadrati od 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10.

Pri razčętęvanji je pęt nasprotna počętęvanju. N. pr. — Ako hočem razčętęvati 35 na 7, tako poiščem čęveterovęęlnik sę čęvilko 35 v sedmi povodni vęrsti; potęm pa poględam od tega čęveterovęęlnika navzgoraj ter vidim na konci navpične vęrste čęvilko 5. Iz tęga spoznam, da 35 na 7 razčętęto je 5 ($35 : 7 = 5$). Da se prepričam o tej resnici, odčętvam od 35 po 7 čęveterovęęlnikov — pętkrat.

Tako se dęla pri vsakem razčętęvanji: Poišče se za razčętęvanje dano čęvilo v toliki povodni vęrsti, na kolikor ima biti razčętęto; potęm se pa poględa navzgoraj, da se vidi, ktera navpična vęrsta se v danem čęveterovęęlniki križa. Na konci te vęrste je zapisan odgovor. Po tej pęti razčętvaj 24 na 6, 32 na 8, 72 na 9, 18 na 3, 14 na 2, 36 na 6, 36 na 9, 36 na 4, 40 na 8, 40 na 5, 20 na 2, 18 na 2, 16 na 2, $14 : 2$, $12 : 2$, $10 : 2$, $8 : 2$, $6 : 2$, $4 : 2$, $2 : 2$, $3 : 3$, $4 : 4$, $5 : 5$, $6 : 6$, $7 : 7$, $8 : 8$, $9 : 9$, $10 : 10$, $20 : 10$, $30 : 10$, $40 : 10$, $50 : 10$, $60 : 10$, $70 : 10$, $80 : 10$, $90 : 10$, $100 : 10$ itd.

Ako se za razčętęvanje dano čęvilo ne naide v odlęčeni, povodni vęrsti, tako se jemlje v razčętęvanje njemu najbliže, męnjše čęvilo; n. pr., ako bi hotel 25 razčętęti na 3, tako bi našel v tretji povodni vęrsti njemu najbliže, męnjše čęvilo 24 i to razčętęl na 3; razlęčęk medji 25 i 24 je 1, ki ostane nerazčętęta celina, ali se pa v tretjine razdeli i na 3 razčętęje.

Vsaka celina se dade razdeliti v tri tretjine, v dvę polovini, v čętiri čętęrtine, v pęt pętin, v šest šestin, i. t. d. Toraj $1 = \frac{2}{2}$, $1 = \frac{3}{3}$, $1 = \frac{4}{4}$, $1 = \frac{5}{5}$, $1 = \frac{6}{6}$. Taka čęvila se imenuję deline. Tudi deline se dajo sečętęvati, odčętvati, počętęvati i razčętęvati; n. pr. I.) $\frac{1}{6} + \frac{3}{6} + \frac{5}{6} + \frac{2}{6} = \frac{11}{6}$. II.) $\frac{5}{6} - \frac{3}{6} = \frac{2}{6}$. III.) $\frac{4}{6} \times 2 = \frac{8}{6}$. IV.) $\frac{4}{6} : 2 = \frac{2}{6}$.

Pri sčítévanji se imenujo čtevila, ktera bôdô sčítévana — sčítévanci, ono, ki zide — sčítévêk ali snesêk.

Pri odčítévanji se imenuje večê čtevilo, ktero ima biti izmênjšano — odčítévanêc, ono, ki izmênjšuje — odčítévalêc, ono, ki izide — odčítévêk ali ostanêk.

Pri počtévaji se imenuje pèrvo čtevilo, ktero bôde počtévano — počtévaneêc, drugo, ki počtêva — počtévaleêc, tretje, ki izide — počtévêk.

Pri razčtévaji se imenuje pèrvo čtevilo, ktero bôde razčtévano — razčtévaneêc, drugo, ki razčtêva — razčtévaleêc, tretje, ki izide — razčtévêk.

To imenovanje se rabi pri celinah i delinah.

Sklêp.

Ljubi učenci! Ljube učenke! Prišli smo uže do sklêpa „Abecednice“, pa vëndar neje šee gotovo, ali znate pravilno čitati. Marsikdo misli, da zna, pa ne zna. —

Za pravilno čitanje neje dovolj pismena poznati, glaskovati, v sloge i besêde skladata, ampak trêba več reči: trêba čitati po ločilih, trêba čitati s občutkom.

• Ločila so taka-le:

- pika. Pri piki čitatelj glas poniža i se dobro oddahne.
- , vejica. Pri vejici se glas malko poviša i prav malo oddahne.
- ; podpičje. Pri podpičji kakor pri vejici, ali kakor pri piki; néktereokrat ostane glas nespremenjen.
- : dvopičje. Pri dvopičji se glas malo poniža, pa malo oddahne.
- ! klicáj. Pri klicaji se glas slovêsno povzdigne pa oddahne.
- ? prašáj. Pri prašaji se glas poniža i potê m poviša. To zavivanje na pravem slogi rabiti neje lêhko.
- pomišljáj. Pri pomišljaji se postoji i oddahne.
- () oklepáj. Pri oklepaji trêba zapèrte besêde bolj tiho čitati.

Kdor na ta ločila ne pazi, ne zna čitati.

Kakor v govorjenji, tako je trêba tudi pri čitanji glas nižati i višati na pravem mêsti. To bôde mogôce le njemu, ki s občutkom čita, ki čuti, kar čita; on bôde vêdêl drugačí čitati izraze veselja, pa drugačí izraze žalosti; drugačí izraze ljubezni, pa drugačí izraze sovraštva i jeze; drugačí izraze pomilovanja, pa drugačí izraze povelja i graje. On bôde spreminjal ne samo visokost glasù, ampak tudi moé i hitrost, on bôde čital sêdaj močno pa sêdaj tihotno; sêdaj hitro pa sêdaj počasno; kakor se prileže mislim i čutom v stavkih skritim. Takó čitajte tudi vi predragi i ve predrage! S Bogom!

